

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată
de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MAGHEȚI, DOINA

Condamnat la moarte: trenul care mă duce taie istoria în două /

Doina Magheți; pref. de Cornel Ungureanu. - București: Eikon, 2021

ISBN 978-606-49-0466-9

821.135.1

DTP: Claudia Popescu

Ilustrația copertei: Traian Abruda

Foto: Matei Mîndrucencu

Editor: Valentin Ajder

Doina Magheți

Condamnat la moarte: *trenul care mă duce taie istoria în două*

E I K O N
București, 2021

Tea - must, must, Sp. in

„Militari din trupele speciale de Securitate au interzis câteva săptămâni accesul spre Pădurea Verde”	39
„Eram copil. Vacile pășteau pe Coasta Râului, iar uica Nicolae Horescu îmi povestea despre închisori și despre Spiru”	41
La sălașul lui Petru Duicu	42
„La Pietrele Albe au fost cele mai mari lupte din tot partizanatul românesc”	43
„Toată întinderea, de la Caransebeș și până la Orșova, era controlată de un batalion de Securitate și o patrulă de avioane”	45
„Ultima mea întâlnire cu Spiru a fost în 23 ianuarie 1949”	47
„Am vrut să mă spânzur. Nu mai puteam suporta chinurile”	48
„Condamnat pentru crimă de uneltire contra umanității”	50
E TÂRZIU ȘI AM ÎN OCHI UN VEZUVIU	52
Cuierul de la intrare.....	53
Fractura	55
După colț, e grădinița	57
Dincolo de osul frunții.....	59
Calul din viroagă.....	60
O dimineață cu Pablo Casals	61
Fuga	64
Statul Major de la Muzeul de Artă	100
Rânduiala, sentința	101
Brazii.....	102

Șareta, partizanii și ochii mici	103
Milițiențele de la Mislea	105
Tangou nepermis	108
La Cumparsita și grădina de legume	110
Puntea dintre lumi și îngerul din noi.....	111
Năuca.....	112
Șubreenia.....	113
Cizmele lui Goliadkin	114
Tratatul de la Varșovia și căruciorul roz.....	115
Biroul cu pădăii	116
Umbrela din sufragerie	117
Goliadkin și pașii de mireasă	119
Copilul cu mască	120
Ochii Emiliei.....	121
Ciorapi cu dunga până sus	122
Coronavirusul și Saramago	123
Gând matinal cu Paul Celan.....	124
Despre păduri.....	125
Fiecare singur.....	126
Eram prea mic.....	127
Tramvaiul galben	128
Copilul și regimul criminal	129
Transfuzia.....	132
Năpustire, năpăstuit, pustiit.....	133
Pandemia și mătușa Vilma	134

Măcelăria, câinele și Emuș tanti	136
Iona și cu mine	138
Izbiți de toți pereții Terrei	139
Clara și Edith Piaf	140
Poștalionul bilingv	142
Fluturile și Oratorul	143
Alb	144
Remember	145
Tati, cine face arahidele?	146
Rigoletto	147
Ventilator de cameră cu talpă	148
Stevie Wonder	149
Despre oale și război	150
Umblăm ca pinguinii	151
Ambasadorul, moșia și scaunul rulant	152
Beizbuc	154
Un Paris ostil	155
Accesoriile singurătății	156
Motanul siamez	158
Ascunsă în sertar	159
Avenue Bosquet	160
Ambasada de dincolo de zid	161
Bona de la Ambasadă	162
Locuiesc	163
Plâns	165

Amprenta fonetică a glonțului	166
Antidot	167
Fluturii se năpusteau	169
Cântec stins despre un avion	170
Nu e ultimul tangou	172
Obraznica Tereza	173
Cu tramvaiul prin pandemie	174
Copila de sub înserare	175
Pandemia și cangurii	176
Camera care se mută	177
Perdeaua răsucită și făcută nod	179
Vezuviul	180
Cărarea	181
Stăm în casă	182
Doi generali	183
Bomboane cu miere și cafea	184
Pelicanul care pleacă	185
Schița din sala de nașteri	186
Bunica plângea în altă limbă	187
Coloana vertebrală	188
Pisicile și rochia de mătase	189
Tereza plecă	190
Fata cânta la pian	191
Minuscul plic cu sigiliu	192
Despre ochi și urechi	193

TIR ucigaş	194
Lecţia de smerenie cu Paganini şi Liszt	195
Ploaia torenţială	196
Pâine cu untură	197
Trupele de ocupaţie	198
Pilota albă şi Bach	199
Peruca	200
Bob Dylan cântă în blocul vecin	202
Fluturii cu sternul spart	203
Tancul invizibil	204
Oglinda din baie	205
Post-scriptum	206
Anexa foto	207

Epoleții doamnei Magheți

1. Am cunoscut-o pe poeta Magheți prin anii șaptezeci, când cutreiera cenaclurile ca un poet tânăr ce anunța un viitor ferice. Surpriza a fost când a apărut în uniformă – va fi un viitor general, spuneam. Un viitor general care a ajuns în vremuri rele, într-o Timișoară în care trebuia să le facă pe toate: să apere regimul cel vechi, cel nou, să bată pas de front în cinstea noilor generali. Ca un (viitor) general care le știa pe toate, Doina Magheți s-a făcut jurnalist – un jurnalist de investigație – care n-avea milă de secretele răilor de odinioară. A scos împreună cu un înțelept din Germania cărți despre Graniță – locul unor asasinate despre care prea târziu se făcea vorbire. Cărți mari, așezate lângă altele despre granițe, despre lumea asasină de ieri: ar fi trebuit să-i așeze un loc înalt în lumea publicațiilor, în massmedia. A abandonat jurnalistica și secretele și a trecut la Teatrul Național, sufleur. Suporter.

Viitor general, viitor lider de coloană oficială, jurnalistul, sufleurul a publicat cărți de poezie, de proză, de reportaj, de investigație criminalistică, de teatru. În poezie, în roman, în teatru rămâne un prizonier de lux. „Autobiografia” doamnei Magheți, ispita romanească a poetei chiar așa se cheamă: **Căpitan Lili, prizonier de lux**. Microromanul Doinei Magheți le cuprinde pe toate: și amintirile despre bunici, despre părinți, despre prietenii din copilărie; despre jocurile lor de odinioară. Prizonierul are farmec, grație, își trăiește luxul confesiunii. Literatura pe care ne-o propune, proza scurtă și ultracurtă e arhiplină de elemente senzaționale, unele regăsite de jurnalistul de performanță în istoriile din preajmă, altele desenând o lume absurdă. Da, toate acestea i s-au

întâmplat ei, putem să dăm crezare persoanei întâi, soldat, ofițer și ziarist aflat în centrul evenimentelor. De ce numai ofițer și jurnalist? Desigur, poet. Poetul, ca prizonier de lux.

2. Luxul confesiunii devine și mai vizibil atunci când pleacă în Franța, în Belgia să îngrijească doamne din înalta societate. Este, ca alți români, ca mulți români „de azi” să găsească o formă a supraviețuirii. Cum sunt itinerariile pe care le străbate în țări străine – care sunt itinerariile ei, spre deosebire de călătoriile altora? Este, în castele în care se ocupă de înaltele doamne, de prințesele aflate în reaua senectute, prizonier...de lux? Sau își asumă statul întâlnirilor cu cealaltă lume? Ofițerul de odinioară se pregătise pentru lupte, ziaristul cutreierase locurile pe unde au murit, neștiuți de nimeni, cei ce încercaseră să treacă granița. În alte cărți se oprișe asupra celor care, la sfârșitul anilor patruzeci, încercaseră să lupte împotriva regimului comunist. Morții graniței, morții din munți. Dar lumea îmbătrânită de afară care ne-ar putea ajuta să supraviețuim? Care ar putea fi ajutată să supraviețuiască?

3. Cum să supraviețuiască? Relatările de aici, din preajmă, sunt întrerupte de visuri. Oniriada doamnei Magheți e legată și de poezia Doinei Magheți, dar și de **Mormintele tăcute** pe care le descoperise, ca jurnalist. Ca sociolog. Feminitatea, maternitatea se exprimă prin maladiile pe care ea, jurnalistul, călătorul, le traversează. Visurile nu anulează momentul mizerabil, dimpotrivă. Distribuie accente noi asupra locului. Locuinței. Mizerabilă, acasă, fastuoasă, acolo, în palatul în care trebuie să împlinească serviciile. Ironiile, autoironiile, fac casă bună cu coșmarurile, maladiile, pe care ea, poeta, trebuie să le depășească.

Fiecare secvență propusă de Doina Magheți e sugestivă, provocatoare, aluzivă. Poate înlocui un poem sau o știre pentru pagina întâi a gazetei. O știre despre mizeria pe care o traversează, dar și despre bucuria întâlnirilor cu Mozart, cu Haendel, cu bulevardele pariziene.

4. Cărțile doamnei Magheți ne atrag atenția asupra unor poeți pe care îi urmează. Îi citește cu admirație. Ar vrea să fie ca ei. Dar pictorii, compozitorii? Ea este din lumea lor, chiar atunci când, în mansarda cutărui castel, rememorează istoria castelanei. Și, desigur, încearcă să evadeze.

Secțiunile pe care ni le propune par o încercare de refugiu: o încercare de a ieși în afara literaturii, poeziei, știrilor despre ziua-de-azi. Despre scriitorul Doina Magheți.

O carte în bucăți. Dar o Carte.

Cornel Ungureanu

Așa am început

Mă-ntorceam spre casă cu doi Collie în lesă, după ce mi-am dus copiii la școală. Pășeam agale, aproape absent. Mă tot gândeam la ce-o să fac de-acum cu viața mea. Trecusem, prin demisie, în civilie. Trebuia să trăiesc, să-mi cresc copiii.

Ce știam să fac? Ce știam să fac?

Dintotdeauna mi-au plăcut cuvintele. Jonglam cu ele, le plimbam în două limbi, în limba română și în limba maghiară, mai apoi și în franceză.

În liceu cochetam cu poezia, asta o știau dascălii mei, colegii și rubrica pentru începători a revistei – „Orizont”, coordonată atunci de Anghel Dumbrăveanu, asta o știau Cornel Ungureanu, Damian Ureche, Darie Novăceanu (în „România literară”).

M-am oprit, așadar, la semafor și, ca-ntr-un fel de „alba-neagra”, m-am întrebat: „Renașterea bănățeană” sau „Timișoara”? Erau cele două cotidiene ale momentului post '89.

Am ales „Renașterea bănățeană”. Era mai aproape de intersecția în care mă blocasem...

Am legat patrupelele de bara de la intrare și m-am dus glonț la Secretariat. Am cerut să vorbesc cu directorul – George Boieru. I-am spus că n-am pâine și că-mi place gramatica! Mi-a propus o probă de șase luni la Corectură.

Pământul a-nceput să-mi fugă de sub picioare! Ce bine era!

Din biroul de la subsol fugeam cu șpalturile în redacție. Corectam, corectam, corectam.

Începusem să și scriu câte ceva (despre prețul zarzavaturilor de prin piețe, despre sensuri interzise pe

străzile orașului, despre scările rupte ale pasarelei de la Gara de Est, despre platanul din zona Pomiculturii), mici flash-uri (chiar așa le numeam: „Flash”).

Am urcat apoi în Redacție! Aveam colegi puternici care scriau bine, nume deja consacrate: Ildico Achimescu, Ion Marin Almăjan, Ion Jurca Rovina, Dumitru Opreșor și alții.

Ca reporter de teren mi s-au încredințat compartimente sensibile (Poliție, Jandarmerie, Grăniceri, Apărare, Justiție, Medicină legală). Mă plimbam printre cadavre (cu batista la gură și cu ochii roșii...) ca la aprozar. Nu ceream spor de vomă, nici spor de stres...

Cu maestrul Robicsek (fotoreporter) asistam prin cimitire la necropsii lucrate pe scânduri improvizate...

Öcsi (Szász István – fotoreporter) fugea cu mine, în motocicletă lui cu ataș, la evenimente tragice. Ciorile brăzdau cerul...

Când o gașcă de nervoși mă căuta pentru nu știu ce articol scris despre odraslele lor cu cazier, Florin Boieru, care conducea atunci departamentul Actualități – Investigații, m-a ascuns în Tipografie, sub rotativă!

Stările limită erau la ordinea zilei!

Doctorul M.L.Dressler, șef la Medicina legală, mă întâmpina cu umoru-i negru: „Am un moș în formol, te interesează?” Eu vroiam cadavre sfârtecate de tren... Titlurile grele erau vitale pentru mine! Așa am dat de frumoasa doctoriță legist care proceda la necropsii cu aceleași delicate mâini cu care pregătea delicioasa pizza în familie...

Dacă apărea pe prima pagină o imagine cu arestatul încătușat (aflat în anticamera procurorului criminalist), eram pusă la punct la modul cazon!

Nu-mi păsa! Fugeam pe scările Tribunalului cu aparatul foto. În confruntare, polițistul câștiga, filmul se voala...

Mereu în căutare de subiecte tari, vedeam sânge pe pereți, urme de ruj pe cană din camera în care tocmai se consumase o crimă.

Am aflat istoria ofițerului de Judiciar care-și spăla trupul de trei ori pe zi! Ani în șir, de trei ori pe zi! Încearca să-și spele creierul de imaginea cu sacul de cenușă. Cazul trebuia cercetat! Sacul atârna de un pom aplecat peste râu. În sac era un om... Când a spintecat sacul, ninsoarea de cenușă i-a acoperit trupul...

Am scris despre traficul de copii, teribila anchetă ziaristică (pregătită în tandem cu Ildico Achimescu), anchetă în care se vorbea despre o rețea de prelevare de organe de la nou-născuți. Documentarea s-a realizat în Ungaria și România, cu sprijinul autorităților române.

Am participat, ca ziarist acreditat, la întâlniri bilaterale la nivel de Minister de Externe.

În publicația „Timpolis” semnam articole despre Timișoara de-altădată, așezam personalități ale urbei actuale în „fotolii incomode”.

De la „Timpolis” am trecut la ziarul „Timișoara” al Societății Timișoara, condus atunci de George Șerban.

Am scris mult, cu vervă, cu nerv, cu pasiune!

Serialul despre atrocitățile săvârșite pe granițele României comuniste a generat răsturnări de destine.

Istoriile legate de acest subiect au ajuns la Editura Polirom și au fost publicate sub egida Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc – „Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniță a Europei”, volumele I și II. Au fost traduse în limba germană și publicate și în Germania. Coautor – Johann Steiner.

La Gala Istoriei Contemporane, ediția a II-a, 2018, am luat premiul la secțiunea Cea mai bună carte. Juriul, format din Bogdan Murgescu, profesor universitar la Facultatea de Istorie din București, Dan C. Mihăilescu, critic și istoric literar, Theodor Paleologu, eseist, profesor,

diplomat, a subliniat „dozajul just și convingător între fondul sever documentar și anvergura dramatic – emoțională a subiectului”.

Sunt aici peste 20 de ani de muncă pe acest subiect!

Ceva (nu știu ce...) mă îndemna să nu mă opresc din scris. Am continuat deci. Semnam, cu aceeași pasiune, articole în alte gazete, gazete în care i-am întâlnit pe foștii mei colegi (în presă se poartă genul ăsta de „rotire”...): „Realitatea”, „Realitatea bănățeană”, „Transilvania jurnal”, „Banatul nostru”, „Puterea 4”, „Új szó”.

Istoria înaltă! Am făcut parte din echipa care a întocmit „Documente’89”, la Memorialul Revoluției Timișoara.

Am susținut comunicări științifice la Simpozioanele Internaționale „Memorial Sighet” și publicate în „Analele Sighet2”, Fundația Academia Civică, București, 1995; „Instaurarea comunismului – între rezistență și represiune” – Analele Sighet 7, „Anii 1949-1953, Mecanisme terorii”, Fundația Academia Civică, București, 1999.

Am locuit, ca soție, în casa lui Corneliu Horescu, fiul luptătorului anticomunist Spiru Blănaru (condamnat la moarte și executat în 16 iulie 1949).

La masa din sufragerie, i-am pus în dialog (după 50 de ani) pe văduva lui Spiru, Maria Blănaru, și pe Ion Gavrilă Ogoranu, longevivul partizan din Munții Făgăraș.

La aceeași masă din sufragerie a stat și Francisc Bárányi, fost ministru al Sănătății, care a recunoscut (într-un interviu publicat în cotidianul „Realitatea”) că, în tinerețea lui de medic anestezișt „a căzut ca musca-n lapte(le) Securității”...

În trenul care gonea spre Sighetul Marmăției, la Simpozionul internațional în care am vorbit despre „Cum și cât se murea pe granițele României comuniste”, am călătorit în același compartiment cu opozanta Doina Cornea și cu bătrânul alb, Ion Gavrilă Ogoranu. Era în

1996. Atunci, la 20 de ani de la absolvirea Școlii militare, am aflat de ce se grebla pădurea în zona Sâmbăta de Sus...

Am deranjat când am scris despre Revoluția din 1989 („Revoluția în biblioraft” – serial publicat în „Transilvania jurnal” – 1999).

Am publicat poezie, proză document, anchetă publicistică, microeseuri, microroman, traduceri la edituri: Hestia, Marineasa, Brumar, Polirom, Diacritic, Analele Sighet – Fundația Academia Civică.

Nu mi-a fost străină nici lumea Thaliei. Timp de 12 ani am funcționat ca sufleur la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Timișoara. Dialogam, așadar, cu: Cehov, Eugen Ionescu, Shakespeare, Matei Vișniec, Radu Afrim, Felix Alexa, Mihai Măniuțiu, Marian Râlea, Sanda Manu, Cătălina Buzoianu și cu talentații actori ai trupei timișorene.

Când tata murea, eu suflam (prin exercițiu fonetic) în opt limbi textul din „Athénée Palace”, regizat de cunoscutul Alexander Hausvater.

Când mama pleca pentru totdeauna, eu promiteam să am grijă de nepoți, să le pregătesc ardei umpluți delicioși și să le povestesc despre fluturi...

Am cam obosit...

Ca să mă salvez cumva, am plecat în explorarea unui teritoriu mai puțin cunoscut... întristător teritoriu al grelei senectuți din Franța, al grelei senectuți din aristocrația belgiană.

A fost ficțiune sau stare de fapt nici eu nu mai știu...

MĂRTURII DESPRE O GREA PAGINĂ DE ISTORIE

Un contur, și încă unul, și încă unul...

La jumătate de secol de la execuție, gardianul lui Spiru Blănaru, față-n față cu fiul acestuia

Pe una din ulițele din Peciu Nou am dat de-o casă aproape părăsită. Câteva orășanii scheletice orbecăiau prin curte. Am intrat cu strângere de inimă. Într-o odaie cu miros înțepător de urină, pe un pat din metal, zăcea în bătrân pe jumătate paralizat. Ne invită – pe mine și pe fiul lui Spiru Blănaru – să luăm loc. Avea vocea stinsă, privirea încă vie. Fac prezentările: Gheorghe Nedelcu, fost caporal de la Oradea 10 Grăniceri; Corneliu Horescu, inginer, fiul lui Spiru Blănaru.

Implorând iertarea, în genunchi, aproape târându-se, cu ochii umezi în fața inginerului Horescu, bătrânul gardian recunoaște:

„Dacă nu eram pui de goană colorată, nu ajungeam acolo.”

Astfel și-a început pocăința cel care timp de trei luni a păzit celula în care s-a aflat Spiru Blănaru.

„Am fost adus de la Oradea 10 Grăniceri. După două luni de armată pe Criș, m-or avansat pe funcția de locțiitor politic pe companie. Mi s-o spus că trebuie să merg pentru o mare misiune la Timișoara, să-i păzesc pe „dușmanii

țării”, continuă Nedelcu. „Când am ajuns la destinație - pe strada Popa Șapcă, la penitenciar -, plutonierul care era cu noi ne-o spus: *Fiți atenți, Nedelcule și tu, să nu dea dracu' să se afle dincolo de locu' ăsta că noi păzim deținuți politici, că ăștia ne mitraliază. Auziți, mă?*

Știu, cum să nu știu. Spiru era în celulă. Tăcea... Da' nici noi n-aveam voie să deschidem gura. L-am păzit trei luni. Era legat cu lanțuri și când îl plimbam prin curte. Când s-or hotărât să-i lichideze era noapte. Or băgat cu spatele o dubă în curtea penitenciarului. Noi am format, la ordin, un cordon, cu armele încărcate, armate și îndreptate spre ei. Ni s-o ordonat să-i supraveghem la îmbarcare și, dacă mișcă vreunul, să tragem foc de armă. Erau dușmanii țării! După ce or încărcat duba cu ei, or mai urcat 10-12 inși în uniformă. Aveau loc pe bănci, în spate. Ședeau cu armele cu țevele îndreptate spre deținuți. Duba o plecat și, după un timp, s-o întors. Ei deja or fost executați. La Pădurea Verde, acolo...

După aia i-or dus la cimitirul de la „Antenă”, afară din oraș. Știu unde, că am stat trei săptămâni să păzim și să udăm groapa, brazdele alea cu iarbă. Acolo, lângă gard i-or băgat, chiar la colț. Pe noi ne-or pus să nu dăm voie la nimeni să se apropie. M-am speriat când plutonierul mi-o zis: *Mă Nedelcule, mă, tu fii atent, că în spatele tău îi lucru mare! Să nu dispară, mă!*

Atunci nici nu știam ce e aia „reacționar”. Târziu am aflat ce-i aia. Târziu am aflat și ce-i comunismul. Prea târziu...

Noi știam că o să ne aducă pâine albă și miere. Și ne-o adus robie și muncă. Robie...

Spun încă o dată: *Să mă iertați, dacă nu eram pui de goangă colorată, nu ajungeam acolo.*”

(Peciu Nou, jud. Timiș, august 1995)

„Martirii neamului trebuie venerați așa cum se cuvine”

Tănase Tăvală, fost parlamentar de Timiș

„Am un sentiment de deosebită considerație și de tristă amintire față de situațiile care au existat în anii 1948-1949, când s-au săvârșit marile condamnări și execuții la Timișoara. Eram student în anul II și țin minte clădirea înconjurată de Securitate. Nu-i era permis nimănui să se apropie în afara celor invitați special. Am auzit atunci la radio, și se auzeau și în stradă, țipete prin care se cerea de către cei care au asistat la proces și de către invitații organelor de Securitate: *Moarte, moarte!* Acești martiri ai neamului au fost cei care au avut curajul să se răzvrătească. Tineri și vârstnici și-au pierdut viața în numele idealului de libertate. Noi, cei care am trecut prin închisorile comuniste, înțelegem cel mai bine ce a însemnat acel sacrificiu. În fosta clădire a Securității, de pe strada C.D. Loga, în perimetrul curții, la subsol, au fost schingiuiți, terorizați fizic și psihic zeci de mii de oameni, cei mai mulți dintre aceștia pe bază de suspiciune politică sau origine socială, fără niciun act probat, de rivalitate față de regim. Călăi ca: Ambruș, Moiş, Schnelbach, Deitel, Vida, Nedici, Bugarschi, Tóth, Neda și mulți alții n-au avut niciodată mustrări de conștiință, acoperiți direct și indirect de puterea care guverna.

Noi, cei de azi, nu avem dreptul să uităm. Martirii neamului trebuie venerați așa cum se cuvine. Ei au înțeles, în deplină deliberare, că nu pot accepta să